

**АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ В
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

У статті проаналізовано основні елементи методології здійснення кримінальної розвідки в країнах Євроспільноти та США. Розкрито сенс кримінальної розвідки. Наведено класифікацію розвідувальної інформації. Визначено основні стратегії кримінальної розвідки. Розкрито їх співвідношення із моделями поліцейської діяльності. Окреслено основні етапи кримінальної розвідки, які об'єднано в циклічне коло, та відповідну методологію, що застосовується під час її проведення. Наведено приклади.

Ключові слова: *кримінальна розвідка, методологія, зарубіжний досвід, правоохоронні органи, протидія злочинності.*

Постановка проблеми. Зміщення акцентів на превентивну діяльність замість реактивної в частині поліцейського реагування на протиправну діяльність зумовлює пошук ефективних рішень, які б допомогли швидко покращити стан оперативної обстановки в країні. Для вирішення цього завдання вбачається корисним вивчення зарубіжних практик, використання яких позитивно вплинуло на якість правоохоронної діяльності. У цьому контексті слід звернути увагу на застосовувану західними правоохоронними органами методологію кримінальної (поліцейської) розвідки (criminal intelligence process).

На сьогодні окремі елементи вказаної методології переважно використовуються в діяльності Департаменту кримінальної розвідки Національної поліції України, який став наступником розформованого Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю. На жаль, для інших оперативних підрозділів Національної поліції вказані напрацювання лишаються маловідомими, хоча мають значний потенціал для підвищення ефективності оперативно-службової діяльності.

Методологія кримінальної розвідки покладена в основу низки спеціалізованих програмних рішень для правоохоронних органів (Crimeview Server, My Neighborhood Map System, CrimeReports Plus). У цьому сенсі слід згадати й розроблену за участі працівників ГУНП України в Харківській області систему RICAS (Real-time Intelligence Crime Analytics System), з використанням якої можливо розкрити окремі злочини, навіть не виходячи з кабінету (police.kh.ua).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями вивчення зарубіжного досвіду кримінальної розвідки займалися Х. Брейдї, М. Л. Грібов, Дж. Грив, Є. О. Жицький, Д. Картер, В. А. Некрасов, М. Петерсон, Дж. Реткліф, К. Россі, В. Симовиць, М. Спероу, Ф. Фортін та інші дослідники. Водночас слід зазначити, що в українському науковому просторі дослідження моделей кримінальної розвідки, застосовуваних у західних країнах, особливо відповідної методології, є вкрай бідними, що ускладнює впровадження передових методів правоохоронної діяльності в українську практику.

Формування цілей. Запропонована стаття має на меті проаналізувати основні елементи методології здійснення кримінальної розвідки в країнах Євроспільноти та США.

Виклад основного матеріалу. Сенс кримінальної розвідки полягає в накопиченні розвідувальної інформації (criminal intelligence), яка відповідним чином аналізується. У результаті формуються висновки, які містять пропозиції щодо подальшого руху кримінального розслідування.

Розвідувальну інформацію прийнято поділяти на два види:

- стратегічну (стосується довготермінових цілей правоохоронних органів. Вона зазвичай відображає поточні та перспективні тенденції у злочинному середовищі, загрози громадській безпеці та порядку тощо);

- оперативну (забезпечує групу, яка бере участь у розслідуванні, версіями та висновками стосовно будь-яких протизаконних дій. Вона вклучає в себе припущення та висновки щодо організованих злочинних угруповань, груп або окремих осіб, втягнених у злочинну діяльність, їх методів, можливостей, вразливих місць тощо, які можуть бути використані в діяльності правоохоронних органів) [1, с. 9].

Загальновідомими стратегіями кримінальної розвідки є:

- «Національна розвідувальна модель» (National Intelligence Model), застосовувана у Великобританії [2];

- «Національний план розподілу розвідувальної інформації» (National Criminal Intelligence Sharing Plan), розроблений у США [3].

Із вказаними стратегіями тісно пов'язана інша дефініція – «організація діяльності поліції на основі розвідувальних даних» або «модель поліцейської діяльності» (Intelligence-Led Policing (ILP)) [4, с. 101]. Останній термін, як зазначають Дж. Картер, С. Філіпс та М. Гайадин, співвідноситься із описаними стратегіями таким чином, що стратегії визначають структуру, у рамках якої ILP може бути застосована в правоохоронних органах [5, с. 435].

Кримінальна (поліцейська) розвідка містить декілька основних етапів, які об'єднано в циклічне коло. У різних стратегіях ці етапи незначно різняться між собою, проте сенс залишається приблизно однаковим:

- збирання даних;
- оцінка даних;
- обробка даних;
- аналіз даних;
- поширення інформації;
- повторна оцінка інформації [6, с. 2].

На кожному етапі використовуються різні методології аналітичної роботи. Однією з таких методологій є розроблена на початку 1970-х років ANACAPA, яка застосовується з-поміж іншого у ФБР та Скотланд-Ярд.

Розглянемо зазначені етапи та методологію більш докладно.

Так, збирання даних передбачає їх одержання з різних джерел: відкритих, службових, секретних. При цьому говорять про різні види розвідок: з відкритих джерел (OSINT), агентурну (HUMINT), радіотехнічну (SIGINT) тощо.

Після того, як дані було належним чином зібрано, відбувається їх оцінка, покликана визначити надійність набутої інформації. Найбільш часто застосовуваними системами оцінки є: 4x4, 5x5, 6x6. Система 4x4, наприклад, використовується Європолем. В інших правоохоронних органах західних країн використовуються подібні системи. Наприклад, у Великобританії широкого поширення набула система оцінки 5x5. За потреби інформація може бути з легкістю конвертована з однієї системи в іншу.

Загальний процес оцінки можна представити дослідженням ступенів надійності джерела та актуальності інформації. Наприклад, у системі оцінки 4x4 використовуються чотири ступені оцінки джерела інформації та чотири ступені оцінки самої інформації, у системах 5x5 та 6x6 таких критеріїв відповідно п'ять та шість. В окремих випадках у бланки оцінки потрібно вносити інформацію про ступінь поширення відповідної інформації, так звані «коди обробки».

Слід зауважити, що чим простішою є система оцінки, тим меншою є її суб'єктивність.

На етапі обробки даних відбувається їх структуризація (приведення до певного формату) та інтеграція (об'єднання інформації з різних джерел).

Інтегровані дані мають бути належним чином проаналізовані та інтерпретовані. Для цього серед іншого будують діаграми, які допомагають наочно побачити картину в цілому. При цьому слід пам'ятати, що діаграма не є кінцевим продуктом аналізу, а є лише додатком до висновків.

Існує достатньо багато видів таких діаграм, серед яких найбільш популярними є дерево зв'язків (link charting) та дерево подій (event charting).

Перед тим як побудувати означені діаграми, потрібно визначити їх фокус (об'єкт, який цікавить правоохоронні органи) та скласти матрицю асоціацій (для визначення зв'язків між об'єктами).

Назви об'єктів (фізичних осіб) у матриці розташовуються в алфавітному порядку зверху до низу. Після фізичних осіб у такому ж порядку розташовуються назви інших об'єктів, наприклад, юридичних осіб.

Після створення матриці асоціацій відбувається її заповнення відповідними кодами зв'язку (табл. 1).

Таблиця 1 – Коды зв'язку

	Підтверджено зв'язок між об'єктами
	Можливий зв'язок між об'єктами
	Підтверджене членство в юридичній особі
	Можливе членство в юридичній особі
	Підтверджені права володіння без активної участі в роботі юридичної особи
	Можливі права володіння без активної участі в роботі юридичної особи

Після заповнення матриці підраховується кількість відповідних зв'язків. Для кожного об'єкта враховується сума зв'язків по вертикалі та по горизонталі (рис. 1).

	Бонс			
●	Сільвер			
●	○	Хокінс		
▶	+	Іспаньола		
3	3	2	2	Всього

Рис. 1. Заповнена матриця асоціацій

З використанням заповненої матриці асоціацій здійснюється побудова попередньої діаграми. При цьому фізичні особи відображаються у вигляді кіл, юридичні – прямокутниками, підтверджені зв'язки – суцільною лінією (рис. 2 а)), можливі – пунктиром (рис. 2 б)). Членство у юридичній особі позначається розміщенням відповідного кола в середині прямокутника (рис. 2 в)). Підтверджені або можливі права володіння відповідно позначаються суцільною та пунктирною лініями (рис. 2 г)).

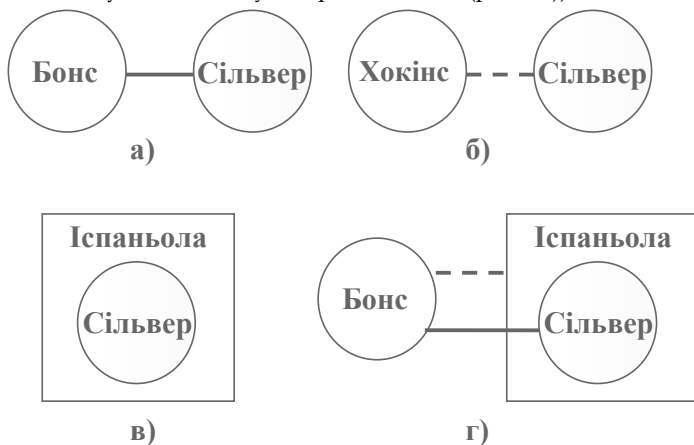

Рис. 2. Графічне відображення асоціацій

Побудована попередня діаграма відображена на рис. 3.

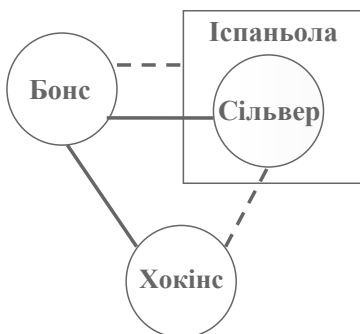

Рис. 3. Попередня діаграма

Якщо в попередній діаграмі присутні лінії, що перетинаються, або недостатньо проглядається фокус діаграми тощо, то вона переробляється з урахуванням виявлених недоліків аби бути більш доступною для сприйняття. Розміщення блоків при цьому здійснюється на власний розгляд аналітика. У результаті одержується кінцева діаграма зв'язків.

Для відображення хронології подій за аналогією з деревом зв'язків можна побудувати дерево подій (рис. 4).

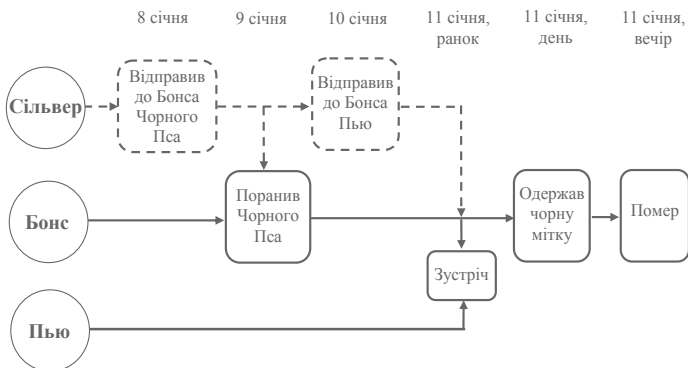

Рис. 4 Дерево подій матричного типу

Для створення таких діаграм дуже корисно використовувати спеціалізоване програмне забезпечення, як от, наприклад, IBM i2.

Слід наголосити, що від виду вихідних даних може залежати методика побудови та вигляд відповідної діаграми. Наприклад, це можна спостерігати на прикладі аналізу телефонних з'єднань.

Для побудови відповідної діаграми телефонних з'єднань за наявними даними використовується заповнена трикутна матриця, яка виглядає як на рис. 5.

		Вихідні з'єднання				Всього вхідних з'єднань
		04455...	05022...	06333...	06711...	
Вхідні з'єднання	04455...			1		1
	05022...	1			1	2
	06333...	1	1			3
	06711...		1			1
		3	2	1	1	Всього вихідних з'єднань

Рис. 5. Матриця з'єднань

Під час побудови матриці номери телефонів потрібно розміщувати у порядку зростання, щоб було легко відшукати потрібний номер у матриці. Усі наявні номери вносяться в заголовки матриці таким чином, щоб номери, розміщені у n-му стовпчику та n-му рядку заголовку матриці були однаковими, а на перетині ставляться відповідні позначки, які вказують на кількість з'єднань. Підсумкова кількість з'єднань відобразиться на діаграмі.

Для побудови відповідної діаграми можна використати кола, лінії зі стрілками, що вказуватимуть напрям з'єднання та позначку, що відобразить кількість таких з'єднань (рис. 6).

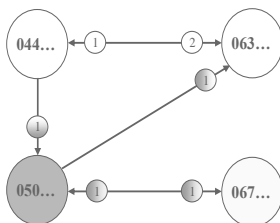

Рис. 6. Діаграма телефонних з'єднань

Варто зазначити, що окрім телефонних номерів у вузлах графу може бути розташовано логічні адреси відповідних терміналів, наприклад, комп'ютерів тощо.

Велику допомогу в побудові графів з'єднань надає спеціалізоване програмне забезпечення. У цьому сенсі варто згадати програму «Мобільний криміналіст: Детектив», у якій присутня функція побудови графу зв'язків як у середині одного пристрою (рис. 7), так і об'єднаного в рамках однієї справи графу контактів декількох пристроїв (рис. 8).

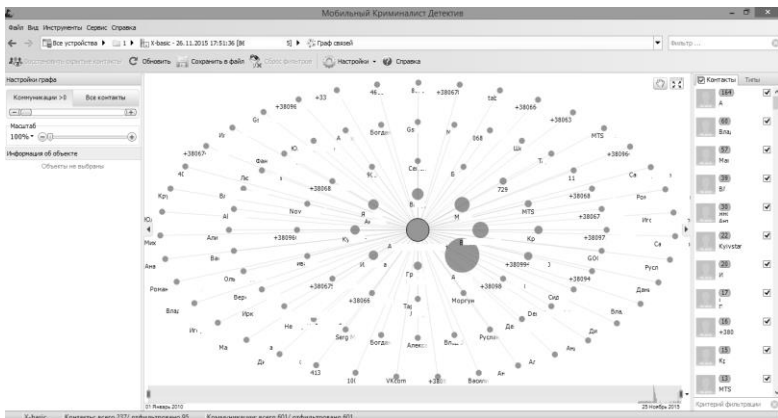

Рис. 7. Графічний аналіз контактів одного пристрою

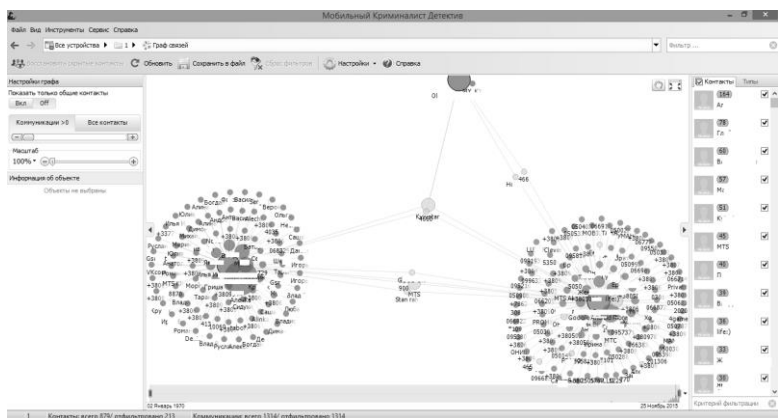

Рис. 8. Графічний аналіз контактів декількох пристроїв

Більшими колами позначено контакти, з якими найчастіше відбувався зв'язок з використанням досліджуваних мобільних пристроїв.

Після побудови діаграм за визначеними методами внаслідок інтерпретації даних формується аналітичний продукт – висновки, яких виділяють чотири види: гіпотеза, прогноз, розрахунок, умовивід.

Висновки мають містити інформацію про ключову особу чи осіб (WHO?); кримінальне діяння (WHAT?); методику дій (HOW?); місцезнаходження (WHERE?); мотив (WHY?); період часу (WHEN?). Така система запитань одержала назву 5W+H.

У різних моделях поліцейської розвідки форми висновків можуть різнитись. Наприклад, у Британській моделі кінцевий продукт аналізу може подаватися у вигляді:

- стратегічного аналізу, за допомогою якого виробляються довготермінові плани діяльності правоохоронних органів, розробляється стратегія та вимоги до кримінальної розвідки;

- тактичного аналізу, на підставі якого здійснюється розробка короткотермінових планів діяльності поліції згідно із загальною стратегією, а також може використовуватися для доповнення існуючих вимог до кримінальної розвідки;

- цільового профілю стосовно конкретної особи (підозрюваного чи жертви) або групи осіб відповідно до стратегічних пріоритетів;

- проблемного профілю, у якому проаналізовано конкретний злочин або серію подій тощо [2, с. 67].

Приклад висновку: Джон Сільвер (WHO?) є головою злочинного угруповання, задіяного у вчиненні насильницьких злочинів (WHAT?). Він здійснює свою діяльність, нападаючи на неозброєні торговельні судна та грабуючи їх (піратство) (HOW?) з метою наживи (WHY?). Група промишляє у Карибському морі (WHERE?) останні 12 років (WHEN?).

Висновки підлягають поширенню у формі звітів, презентацій, тижневих оглядів, цільових інструктажів тощо.

Після завершення циклічного кола кримінальної розвідки відбувається *повторна оцінка*, спрямована на вдосконалення аналітичного продукту.

Висновки. Насамкінець зауважимо, що кримінальна розвідка – це колективний процес, а тому одній людині практично нереально домогтися успіху в розслідуванні більш-менш серйозного злочину в прийнятні строки. Для цього повинен працювати злагоджений колектив. Удосконалення знань, наполеглива праця та постійне навчання колективу дозволять значно покращити його оперативно-службову діяльність, зокрема у сфері протидії злочинності.

Використані джерела:

1. Criminal Intelligence. Manual for Analysts [Електронний ресурс]. – United Nations, 2011. – 96 с. – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Analysts.pdf.
2. Guidance on the National Intelligence Model [Електронний ресурс] / Produced on behalf of the Association of Chief Police Officers by the National Centre for Policing Excellence. – 2005. – 213 с. – Режим доступу: <https://whereismydata.files.wordpress.com/2009/01/national-intelligence-model-20051.pdf>.
3. The National Criminal Intelligence Sharing Plan [Електронний ресурс] / Department of Justice. – 2003. – 54 с. – Режим доступу: https://it.ojp.gov/documents/ncisp/National_Criminal_Intelligence_Sharing_Plan.pdf.
4. Манжай О. В. Кримінальна розвідка та її співвідношення з оперативним обслуговуванням / О. В. Манжай, Е. О. Жицький // Jurnalul Juridic National: Teorie si Practică. – 2015. – № 3(13). – С. 100-105.
5. Carter J. Implementing Intelligence-Led Policing: An Application of Loose-Coupling Theory / J. G. Carter, S. W. Phillips, S. M. Gayadeen // Journal of Criminal Justice. – 2014. – № 42. – Р. 433-442.
6. Работа полиции. Системы полицейской информации и разведки: пособие по оценке систем уголовного правосудия [Електронний ресурс]. – Нью-Йорк : Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, 2010. – 36 с. – Режим доступу: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/10-52547_1_Policing_4_ebook.pdf.

Манжай А.В. Анализ методологии криминальной разведки в зарубежных странах

В статье проанализированы основные элементы методологии осуществления криминальной разведки в странах Евросообщества и США. Раскрыт смысл криминальной разведки. Приведена классификация разведывательной информации. Определены основные стратегии криминальной разведки. Раскрыто их соотношение с моделями полицейской деятельности. Очерчены основные этапы криминальной разведки, которые объединены в циклический круг, и соответствующая методология, которая применяется во время ее проведения. Приведены примеры.

Ключевые слова: *криминальная разведка, методология, зарубежный опыт, правоохранительные органы, противодействие преступности.*

Manzhai O.V. Analysis of Criminal Intelligence Process in Foreign Countries

In the article the basic elements of criminal intelligence process methodology are analysed in the countries of Euroassociation and United States of America. Software like "Crimeview Server", "My Neighborhood Map System", "CrimeReports Plus", "Real-time Intelligence Crime Analytics System" are described. Sense of criminal intelligence process is exposed. Open source intelligence, human intelligence, signals intelligence are described. Classification of intelligence on strategic and operational is presented. Basic strategies of criminal intelligence process are deter-

mined (National Intelligence Model of United Kingdom and United States of America National Criminal Intelligence Sharing Plan). Their correlation with the intelligence-led policing is exposed. Outlined the basic stages of criminal intelligence process (tasking, collection, evaluation, collation, analysis, inference development, dissemination) which are incorporated in a cyclic circle and proper methodology which is used during its conducting. Evaluation tables using the 4x4, 5x5, 6x6 system are described. Some analysis techniques like link analysis, event charting, flow analysis, telephone analysis with use of association matrixes are exposed. Chart layout examples are given. 5W+H system (Who? What? Why? Where? When? How?) and presentation of results forms like oral briefings, written reports etc. are described. Educated that criminal intelligence process is a collective process, and that is why to one man practically unreal to score a success in investigation of more or less serious crime in acceptable terms. The improvement of knowledges, persistent labour and permanent studies of collective, will allow considerably to improve them operative official activity, in particular in the field of criminality combating.

Key words: *criminal intelligence process, methodology, foreign experience, law enforcement authorities, crime combating.*

УДК 343.12

Д.А. Морквін

СПІВВІДНОШЕННЯ НЕГЛАСНОГО ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА ОСОБИ ТА НЕГЛАСНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ЖИТЛА ОСОБИ

У статті проаналізовано співвідношення правових та організаційно-тактичних аспектів негласного проникнення до житла особи та негласного обстеження житла особи. Визначено правові, організаційні та тактичні засади проведення оперативно-розшукового заходу – негласного оперативного огляду житла особи та здійснення негласної слідчої (розшукової) дії – негласного обстеження житла особи. У результаті проведеного аналізу констатовано, що негласне проникнення до житла особи та негласне обстеження житла особи за нормативно-правовою природою, підставами проведення та суб'єктами є різними, однак за організаційно-тактичними ознаками корелюють між собою та мають досить тісний зв'язок.

Ключові слова: *негласне проникнення, негласне обстеження, житло, негласні слідчі (розшукові) дії, оперативно-розшукові заходи, правові засади, організаційно-тактичні засади, оперативні підрозділи.*

Постановка проблеми. Конституцією України визначається право людини на недоторканність житла або іншого володіння, таємницю її сімейного та особистого житла [1]. Однак, з метою розслідування вчиненого тяжкого або особливо тяжкого злочину законодавець уповноважує відповідні правоохоронні органи на здійснення такої процесуальної дії, як негласне обстеження житла особи. Вказане обумовлено тим, що в третині випадків розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів в інший спосіб не можливо отримати